Congres over vrouwen en ict
Bridging the digital divide in Kuala Lumpur

Miranda Valkenburg

Ict is vrouwenwerk. Je krijgt geen vuile handen en je hoeft er de deur niet voor uit. De omgekeerde wereld? Niet in Maleisië. Vrouwen zijn daar goed vertegenwoordigd in de ict-sector en driekwart van de ict-studenten is vrouw. Dat zijn cijfers waar wij hier alleen van kunnen dromen. Maar het is geen rozengeur en maneschijn. Vrouwen in Maleisië hebben, ook in de ict, een achtergestelde positie. De strijd voor gendergelijkheid in de ict is universeel. Dat bleek tijdens het internationale congres 'Research on Women in ICT' in Kuala Lumpur. Een feest van herkenning in een wereld van verschil.

In de westerse landen is ict een door mannen gedomineerd terrein. Relatief weinig vrouwen zijn betrokken bij het ontwerpen van nieuwe technologieën. Allerlei strategieën en onderzoeken zijn erop gericht om hier verandering in aan te brengen en deze onbalans weg te werken. In Maleisië is het juist andersom. Zowel in de ict-sector als in de ict-opleidingen vormen vrouwen de meerderheid. Meisjes raken van jongs af aan vertrouwd met de pc en hun omgeving stimuleert hen om een ict-opleiding te volgen. Immers, werken in de ict is bij uitstek geschikt voor vrouwen (1). Het is schoon werk, fysiek niet belastend en het is binnenshuis.

Het hoge aantal vrouwen in ict-opleidingen was reden om tijdens een korte vakantie afgelopen mei een informeel bezoek te brengen aan faculteit Computer Science and Information Technology (FCSIT) van de Universiteit van Maleisië in Kuala Lumpur. Tijdens het ruim twee uur durende gesprek met het faculteitshoofd, de afdelingshoofden en enkele docenten kwam uiteraard ook het onderwerp gender ter sprake. De grote verschillen in de verhouding meisjes-jongens in de ict-opleidingen vormden immers de aanleiding voor het bezoek. De FCSIT had grote belangstelling voor het onderzoek 'Het Imago van I' (2, 3) en nodigde mij uit om hierover een presentatie te verzorgen tijdens de 'Joint Conference on Informatics and Research on Women in ICT'.

Tijdens deze driedaagse internationale conferentie van 28-30 juli jongstleden in het Putra World Trade Center in Kuala Lumpur vonden ruim 130 presentaties plaats van onderzoekers en docenten. Het merendeel van hen was afkomstig uit Zuidoost-Azië, maar er waren ook deelnemers uit onder meer Australië, Zuid-Afrika en het Midden-Oosten. Het betrof weliswaar een 'joint conference', maar 'Research on Women in ICT' was kleinschaliger van opzet dan 'Informatics'. In totaal waren er dertien bijdragen over 'Research on Women in ICT', waarvan een selectie hieronder staat beschreven.

Zaitun Abu Bakar,
University of Malaya, Maleisië
'The perception of male IT professionals of their female colleagues'

Alhoewel in Maleisië veel vrouwen als ict'er werken, is er sprake van genderongelijkheid. Vrouwen hebben minder gunstige arbeidsmarktperspectieven dan mannen. Bedrijven geven, zeker voor leidinggevende functies, de voorkeur aan mannen, die ze desnoods uit het buitenland laten overkomen. Ondanks het hoge aantal vrouwen dat werkzaam is in de ict, bezetten mannen de beste en best betaalde posities.

De presentatie beschreef een kleinschalig onderzoek naar de houding van mannen ten opzichte van vrouwelijke collega's in de ict in Maleisië. Honderd mannen die werkzaam zijn in organisaties in Kuala Lumpur en omstreken, hebben vragenlijsten ingevuld en teruggestuurd.

In het algemeen hebben de mannelijke ict'ers een hoge dunk van hun vrouwelijke collega's, vooral als het gaat om interpersoonlijke en communicatieve vaardigheden. Ze waarderen met name de vriendelijkheid en het verantwoordelijkheidsgevoel van vrouwen. Ze vinden echter dat hun vrouwelijke collega's te weinig probleemoplossende vaardigheden en vindingrijkheid bezitten. Eenderde van de mannen geeft aan liever met mannen te werken dan met vrouwen en maar liefst 90% van de mannen wil geen vrouwelijke leidinggevende.

Jenine Beekhuyzen,
Griffith University, Australië
'Changing ICT career perceptions: not so geeky?'

In Queensland vond onlangs een project genaamd 'Girls and ICT' plaats. Dit project was erop gericht om meisjes in de leeftijd van acht tot tien jaar een ander beeld van ict te geven. Het gangbare stereotype beeld, ook in Australië, is dat ict'ers contactgestoorde nerds zijn met gebrekkige sociale vaardigheden. Dit beeld is om begrijpelijke redenen niet erg aan-

trekkelijk voor kinderen en motiveert hen niet om ict te gaan studeren. In het project 'Girls and ICT' werden op acht locaties 'events' voor meisjes georganiseerd om hen te motiveren deel te nemen aan ict-taken binnen school. Parallel aan deze events waren er activiteiten voor leerkrachten en ouders, waarbij zij informatie kregen over ict-werkveld, ict-functies, enzovoort. Belangrijkste doel van het project was ervoor te zorgen dat meisjes ict als een serieuze carrièremogelijkheid gaan beschouwen. Tijdens de events kwamen vrouwelijk rolmodellen vertellen over hun werk of studie en de uitdagingen en successen daarin. Tot deze rolmodellen behoorden ook ict-studentes. Het project is afgesloten met een conferentie waarin de organisatoren van de events ervaringen uitwisselden. Naar aanleiding hiervan is een 'kit' ontworpen met tips en suggesties om in de toekomst dergelijke events te succesvol te organiseren.

Barbara Crump,
Massey University, New Zealand
'Immigrants, language and ICT factors for success in blended learning'

Oldenburg (4) introduceerde het begrip de 'derde plaats': openbare gelegenheden naast de eerste (thuis) en de tweede plaats (werk). Derde plaatsen zijn fundamenteel voor elke vitale gemeenschap. Het gaat hier om openbare plekken waar mensen informeel bijeenkomen en waar conversatie de belangrijkste activiteit is. Het oude Rome had het Forum, het Wilde Westen de saloon. Meer recent gaat het vaak om horeca-achtige voorzieningen als de Engelse pub en de Parijse terrassen, maar het kan ook gaan om bankjes op een dorpsplein, een buurtwinkel of een wasserette. Typerende kenmerken van derde plaatsen zijn:

– ze zijn laagdrempelig: iedereen voelt zich er welkom en het is eenvoudig om er in contact te komen met mensen
– je komt er altijd bekenden tegen
– je kunt er makkelijk komen, ze bevinden zich op loopafstand van je huis.

Volgens Oldenburg zijn er meer derde plaatsen nodig in de buitenwijken van grote steden in de Verenigde Staten. Daar zijn geen buurtwinkeltjes of bankjes om de hoek. Elke infrastructuur om zelfs je buren toevallig tegen te komen, ontbreekt, met alle sociale en psychologische problemen van dien.

In New Zealand zijn veel initiatieven om ict-faciliteiten ter beschikking te stellen aan de gehele gemeenschap mislukt, omdat slechts een klein aantal mensen de moeite nam om naar de ruimtes met de pc's toe te gaan. De internetcafés groeiden uit tot een derde plaats voor een handjevol fanatiekelingen, veelal jonge jongens. De gemeenteraad van Wellington, New Zealand, pakte het in 2000 daarom anders aan. Om de digitale kloof te verkleinen heeft de raad reeds bestaande derde plaatsen voorzien van ict-faciliteiten. Op deze manier kregen de buurtbewoners op een laagdrempelige wijze de beschikking over internet, zonder dat zij daarvoor naar een andere, voor hen vreemde, plek hoefden te gaan. Het betrof buurtcentra in achterstandwijken die al huisvesting boden aan bijvoorbeeld een kinderdagverblijf, een bibliotheek en een cursusruimte. In een van die buurtcentra vonden inburgerings- en taalcursussen plaats voor nieuwe immigranten. Zij kregen onder meer les in Engels. Door de directe nabijheid van pc's met internettoegang gingen de cursisten deze faciliteiten als vanzelf betrekken bij hun leerproces. Een aantal van de cursisten had nauwelijks scholing gehad, laat staan ooit een pc aangeraakt. De cursisten die wat dat betrof een voorsprong hadden, ontpopten zich als begeleiders van deze ongeschoolde cursisten, en op deze manier ontstond een 'learning community' waarin ict een belangrijke rol speelde. De resultaten waren opmerkelijk. De mix van persoonlijke begeleiding en ict-activiteiten leverde een rijke leeromgeving die bij alle cursisten het zelfvertrouwen en de motivatie verhoogde.

P. Pichappan,
Annamalai University, India
'Women isolates in a networked world'

Een veelgehoorde opvatting is dat ontwikkelingslanden met behulp van ict een enorme sprong voorwaarts kunnen maken in het bestrijden van armoede, analfabetisme, honger, werkloosheid, corruptie en sociale ongelijkheid. Dit is een misverstand. Immers, juist in ontwikkelingslanden is sprake van 'digital exclusion' van zeer grote groepen mensen. Hoe kan ict zorgen voor vooruitgang als slechts een klein deel van de bevolking erover kan beschikken? De digitale kloof tussen de westerse wereld en de ontwikkelingslanden is groot. Maar binnen ontwikkelingslanden maakt ict de digitale kloof nog veel groter. Diverse analyses laten zien dat de kleine groep die de beschikking heeft over informatie, die informatie gebruikt om er zelf nog beter van te worden. Als gevolg van sociale ongelijkheid bestaat die kleine bevoorrechte groep uit mannen. Juist in de landen waar de tegenstellingen het grootst zijn, vormen vrouwen de meest kwetsbare groep. Ict biedt hier geen oplossing voor sociale ongelijkheid, maar versterkt deze juist.

Een illustratie hiervan kwam tijdens de discussie aan bod. Naar schatting worden jaarlijks wereldwijd tussen de 700.000 en 2 miljoen vrouwen en kinderen als seksslaven verhandeld (5). Armoede en gebrek aan scholing maakt deze groep kwetsbaar. Ict maakt de mensenhandelaren machtig. Internet wordt op grote schaal gebruikt om contacten te leggen, slachtoffers 'in te kopen' en te verkopen, documenten te verkrijgen en transport van seksslaven te regelen. Vrouwen- en kinderhandelaars gebruiken uiteenlopende methodes om hun slachtoffers te verplaatsen. Voor kinderen wordt vaak gebruik gemaakt van adoptieprocedures. Het ronselen van vrouwen en meisjes vindt plaats via (legale) uitzendbureaus, reisagentschappen en huwelijksbureaus. Internet maakt het gemakkelijk en goedkoop om deze praktijken uit te voeren. De netwerken van mannen die misbruik maken van vrouwen en kinderen zijn door internet wereldwijd zeer groot en de anonimiteit die internet biedt, maakt vrouwen- en kinderhandel moeilijk te bestrijden.

Iwona Miliszewska,
Victoria University, Australië
'Gender bias in computing: students' perspectives'

Victoria University in Melbourne kampt met een lage instroom en relatief hoge uitval van vrouwelijke studenten. Ondanks initiatieven om het aantal meisjes te verhogen, daalt de toch al lage instroom de laatste jaren alleen maar. Recentelijk vond onderzoek plaats naar de oorzaken van deze negatieve trend. Het onderzoek was met name gericht op mogelijke vooroordelen in de leeromgeving en vond plaats door middel van observaties, diepte-interviews en schriftelijke enquêtes onder zowel vrouwelijke als mannelijke studenten. De antwoorden van de studenten waren verrassend. Zowel de meisjes als de jongens gaven aan geen last te hebben van gendergerelateerde problemen met betrekking tot docenten, leeromgeving, didactische methodes en curriculuminhoud. Wel gaven de meisjes aan dat ze graag meer contact zouden willen hebben met andere meisjes. Ze gaven aan er weliswaar zelf geen nadeel van te ondervinden, maar dachten dat het lage aantal meisjes voor andere meisjes best wel problematisch kan zijn, met name in de eerste maanden van de opleiding. Aangezien alleen studenten zijn geïnterviewd, moeten de bevindingen niet als algemeen geldend worden beschouwd. Immers, de meisjes die voor een ict-opleiding

V.l.n.r. Zaitun Abu Bakar (Maleisië), Miranda Valkenburg (Nederland) en Barbara Crump (New Zealand).

hebben gekozen en daar succesvol in zijn, vormen een groep die niet representatief is voor alle meisjes. Mogelijke gendergerelateerde problemen hebben zij al op hun eigen manier overwonnen.

'Breaking barriers and fighting windmills'
Mijn eigen presentatie had als titel *'Breaking barriers and fighting windmills. Strategies for attracting more women into higher ICT education in the Netherlands'*. De presentatie bevatte vier onderwerpen: een introductie in het (hoger) onderwijssysteem in Nederland, het onderzoek 'Het Imago van I' (2, 3), een overzicht van initiatieven en onderzoek in andere Europese landen en tot slot mogelijke strategieën om het aantal vrouwen in ict-opleidingen te verhogen. Het wordt steeds duidelijker dat alleen een geïntegreerde aanpak succesvol kan zijn. Onderwijs, overheid en bedrijfsleven moeten samenwerken en daarbij past geen vrijblijvendheid. Genderongelijkheid is nadelig voor de maatschappij, dus moet er iets veranderen. De motivatie om de barrières te breken is groot, maar het lijkt soms een gevecht tegen windmolens.

Tot slot, het dichten van de digitale kloof - tussen oost en west, tussen arm en rijk, tussen vrouwen en mannen - is een complexe uitdaging en wellicht een onbereikbaar ideaal. Ict maakt de wereld kleiner en kan bij uitstek het middel zijn om de verschillen tussen oost en west kleiner te maken. Maar ict knipt de wereld ook in twee. Als er niets verandert, dan maakt ict de kloof juist groter. Om gendergelijkheid te bereiken is een mondiale aanpak noodzakelijk. Daartoe zijn contacten, communicatie, kennis, respect, inlevingsvermogen, begrip en acceptatie nodig. En dat is nu precies wat het congres 'Research on Women in ICT' heeft opgeleverd: een tas vol exotische visitekaartjes, een hoofd vol inzicht en een hart vol inspiratie.

Noot

(1) Lagesen, V. en U. Mellstrom (2004), 'Why is computer science in Malaysia a gender authentic choice for women? Gender and technology in a cross-cultural perspective', presentatie tijdens het symposium 'Gender & ICT: Strategies of Inclusion', 20 januari 2004, Brussel.
(2) Valkenburg, M.W. (2001), *Het Imago van I. Onderzoek naar de aantrekkingskracht van (hbo-)informatica als vervolgopleiding,* een rapport van de HBO-I stichting, Amsterdam.
(3) Valkenburg, M.W. (2001), 'Het Imago van I', *TINFON* 3/4, p. 93-97.
(4) Oldenburg, R. (1999), *The Great Good Place. Cafes, Coffee Shops, Community Centers, Beauty Parlors, General Stores, Bars, Hangouts and How They Get You Through the Day, New York.*
(5) Zie ook www.worldbank.org/gender/digitaldivide en www.amnesty.nl.

URL

De URL van de faculteit Computer Science and Information Technology van de Universiteit van Maleisië is: http://www.fsktm.um.edu.my/

Literatuur

Proceedings of the Joint International Conference on Informatics and Research on Women in ICT, 28-30 July 2004, Putra World Trade Center, Kuala Lumpur Malaysia, volume 1 and 2, Faculty of Computer Science and Information Technology, University of Malaya.

Auteur

Drs. Miranda W. Valkenburg is hogeschooldocent bij Fontys Hogeschool Informatica in Eindhoven, hoofd Communicatie van de HBO-I stichting en lid van de *TINFON*-redactie. E-mail: m.valkenburg@fontys.nl

Conferentie I&I learning

Op woensdag 24 en donderdag 25 november vindt voor de 14e keer de conferentie van de vereniging I&I plaats, als vanouds in het conferentiehotel De Werelt te Lunteren. De conferentie is bedoeld voor ict-coördinatoren, docenten, schoolleiders, enzovoort in het v(mb)o en voor instellingen en bedrijven die zich met ict en v(mb)o bezig houden.
De conferentie start met een inleiding van de Amerikaanse Debby Silver. Op donderdagochtend kan verzorgt Ad Scheepbouwer (KPN) een lezing. De conferentie wordt afgesloten met een wervelende multimediashow

Naast plenaire inleidingen en sessies zijn er vele parallelle inleidingen, presentaties en workshops. Thema's zijn onder meer: onderwijsvernieuwing, het culturele erfgoed dat digitaal wordt bewaard, innovatieve ict-toepassingen in alle vakken en voor taalzwakke leerlingen, e-leren en e-toetsen, e-communicatie en internationalisering.

U kunt nadere informatie krijgen over de conferentie en een inschrijfformulier downloaden via www.ieni.org/conferentie.htm. Hier is ook het programma te vinden.